

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.4.15>

ВДОВІН І.О.

**ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ****CHARACTERIZING THE CURRENT STATE OF LEGAL REGULATION OF ENSURING
THE IMPLEMENTATION OF INFORMATION SECURITY IN UKRAINE**

Актуальність статті полягає в тому, що ефективне забезпечення інформаційної безпеки вимагає запровадження складного механізму, однією із основоположних ланок якого є нормативно-правове підґрунтя. Аналіз етапів становлення інформаційної безпеки України дає змогу говорити про те, що правова основа цієї безпеки протягом років незалежності розвивалася нерівномірно і суттєві зрушення та зміни на цьому шляху відбувалися, як правило, під впливом або навіть прямим тиском зовнішніх факторів, тому не дивно, що саме після початку російської агресії по відношенню до України, нормативно-правові засади інформаційної безпеки України зазнали суттєвого перегляду і відповідної трансформації. З'ясовано, що результатами реалізації державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки згідно цієї стратегії має бути таке: захищений інформаційний простір України; ефективне функціонування системи стратегічних комунікацій; здійснення ефективної протидії поширенню незаконного контенту; забезпечення сталого процесу інформаційної реінтеграції громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, та поширення українського телерадіомовлення на територіях України, прилеглих до тимчасово окупованих територій; суттєве підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності населення; дотримання конституційних прав особи на вільне вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя; забезпечення захисту прав журналістів; формування української громадянської ідентичності. Зроблено висновок, що сучасний стан нормативно-правового регулювання забезпечення реалізації інформаційної безпеки України можемо охарактеризувати як задовільний, адже на сьогодні в нашій державі прийнято цілий ряд нормативно-правових актів різної юридичної сили, які визначають і концептуальні, і матеріально-правові, і процедурні аспекти реалізації зазначеної безпеки. Наразі інформаційна безпека на офіційному рівні визнана неодмінною і вкрай важливою складовою забезпечення національної, державної та воєнної безпеки держави, а нормативно-правові засади механізму забезпечення реалізації безпосередньо самої інформаційної безпеки розраховані не лише на боротьбу із конкретними нагальними загрозами і небезпеками, а на всебічне зміцнення і розвиток інформаційної сфери України з урахуванням як національних, так і міжнародних інтересів нашої держави. Разом із тим не можна не відмітити того, що відсутність закону «Про інформаційну безпеку України», який мав би стати стрижневим у системі нормативно-правових актів з питань інформаційної безпеки, не сприяє узгодженій та послідовній реалізації цієї безпеки.

Ключові слова: *правове регулювання, адміністративне право, інформаційне право, забезпечення, інформаційна безпека.*

The relevance of the article lies in the fact that the effective provision of information security requires the introduction of a complex mechanism, one of the fundamental links of which is the regulatory and legal basis. The analysis of the stages of formation of information security of Ukraine allows us to say that the legal basis of this security during the years of independence developed unevenly and significant shifts and changes along this path took place, as a rule, under the influence or even direct pressure of

external factors, so it is not surprising that after the beginning of the Russian aggression against Ukraine, the normative and legal principles of information security of Ukraine underwent a significant revision and corresponding transformation. It was found that the results of the implementation of the state policy in the field of ensuring information security according to this strategy should be as follows: protected information space of Ukraine; effective functioning of the strategic communications system; implementation of effective countermeasures against the spread of illegal content; ensuring a sustainable process of informational reintegration of Ukrainian citizens living in the temporarily occupied territories of Ukraine, and the distribution of Ukrainian television and radio broadcasting in the territories of Ukraine adjacent to the temporarily occupied territories; significant increase in the level of media culture and media literacy of the population; observance of the constitutional rights of a person to freely express his views and beliefs, protection of private life; ensuring the protection of journalists' rights; formation of Ukrainian civic identity. It was concluded that the current state of regulatory and legal regulation of ensuring the implementation of information security in Ukraine can be characterized as satisfactory, because today a number of regulatory and legal acts of different legal force have been adopted in our country, which determine both conceptual, substantive and procedural aspects implementation of the specified security. Currently, information security at the official level is recognized as an indispensable and extremely important component of ensuring the national, state and military security of the state, and the regulatory and legal foundations of the mechanism for ensuring the implementation of information security itself are designed not only to fight against specific urgent threats and dangers, but also to comprehensively strengthen and development of the information sphere of Ukraine, taking into account both national and international interests of our state. At the same time, it should be noted that the absence of the law «On Information Security of Ukraine», which should become a cornerstone in the system of normative legal acts on information security, does not contribute to the coordinated and consistent implementation of this security.

Key words: *legal regulation, administrative law, information law, ensuring, information security.*

Постановка проблеми. Ефективне забезпечення інформаційної безпеки вимагає запровадження складного механізму, однією із основоположних ланок якого є нормативно-правове підґрунтя. Аналіз етапів становлення інформаційної безпеки України дає змогу говорити про те, що правова основа цієї безпеки протягом років незалежності розвивалася нерівномірно і суттєві зрушення та зміни на цьому шляху відбувалися, як правило, під впливом або навіть прямим тиском зовнішніх факторів, тому не дивно, що саме після початку російської агресії по відношенню до України, нормативно-правові засади інформаційної безпеки України зазнали суттєвого перегляду і відповідної трансформації. Однак це не означає, що існуючий на сьогодні механізм правового регулювання інформаційної безпеки України позбавлений недоліків, на яких акцентують увагу дослідники. Так, для прикладу, Р.А. Калюжний та О.О. Баєв у своїх наукових роздумах з приводу інформаційної безпеки зазначають, що стан нормативно-правового забезпечення інформаційної безпеки України визначається ступенем урегульованості національним законодавством, нормами міжнародного права, міжнародними угодами України суспільних відносин у галузі протидії загрозам її національним інтересам в інформаційній сфері. У цілому, нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки України як єдиної системи правового регулювання суспільних відносин у галузі протидії загрозам національним інтересам України в інформаційній сфері розвинуто недостатньо, що суттєво знижує потенціал України щодо протидії загрозам її інформаційній безпеці, зміцненню національної безпеки України [1, с. 5]. Правники переконані, що вдосконалення нормативно-правової бази забезпечення інформаційного суспільства в Україні дозволить врегулювати нормативні аспекти діяльності щодо впровадження та використання інформаційних технологій продукування та розповсюдження електронної інформації, створення та використання національних інформаційних ресурсів та радіочастотного ресурсу, розвитку телекомунікацій, створення системи стандартизації у сфері інформатизації, забезпечення інформаційної безпеки тощо [1, с. 10–11]. Однією з основних перешкод на шляху побудови інформаційного суспільства в Україні, зауважують Р.А. Калюжний та О.О. Баєв, є незгодженість норм національного законодавства між собою, а також з нормами міжнародного права у цій сфері. Потребує впорядкованості

понятійний апарат та термінологія нормативно-правової бази забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні. Необхідно нормативно встановити такий порядок підготовки законів і підзаконних актів щодо сфери інформатизації, який забезпечить попередній аналіз проектів законів та підзаконних актів експертами трьох секторів (громадського, приватного і державного). Відсутність такої процедури призводить до того, що більшість законів, які формують теоретичну основу галузі, не узгоджуються один з одним і тому виникають проблеми в їх практичному застосуванні [1, с. 10–11]. А відтак, вбачається необхідним здійснити комплексний аналіз сучасного стану правового регулювання забезпечення реалізації інформаційної безпеки України.

Стан дослідження. Варто зауважити, що проблематика правового регулювання забезпечення реалізації інформаційної безпеки України неодноразово ставала предметом наукового дослідження багатьох науковців. Зокрема, їй приділяли увагу: О.О. Баєв, М.В. Баран, І.О. Валюшко, Д.В. Дубов, Р.А. Каложний, О.М. Капля, М.О. Кириченко, Б.А. Кормич, О.Г. Семенюк, О.М. Ситніченко, О.В. Соснін, М.В. Сунгуровський та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, в у сфері інформаційної безпеки України залишається чимала кількість прогалин та недоліків, які потребують вирішення.

Саме тому **метою статті** є: надати характеристику сучасному стану правового регулювання забезпечення реалізації інформаційної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні діє ціла низка нормативно-правових актів вищої юридичної сили, тобто Законів, які спрямовані на врегулювання відносин у сфері інформації та інформаційної діяльності. Можна з упевненістю говорити про те, що наразі законодавчим регулюванням охоплено більшість аспектів організації та функціонування інформаційної галузі в нашій державі, при цьому значна увага відведена саме забезпеченню інформаційної безпеки України. Однак, при цьому, ми не може не відмітити тієї обставини, що жоден із нормативно-правових актів не є комплексним документом з питань реалізації державної політики саме у сфері інформаційної безпеки України. Кожен із законів, регулюючи певні відносини у інформаційній сфері з питань інформаційної безпеки стосується лише у тій мірі, наскільки це необхідно для мети саме цього закону і предмету його регулювання. Натомість спеціального закону з питань інформаційної безпеки в нашій державі наразі немає. Переконані, що прийняття такого нормативно-правового акту є необхідним кроком, який забезпечить:

– по-перше, консолідацію всієї сукупності нормативно-правових актів з питань інформаційної безпеки у єдину структуровану систему із чітко визначеною ієрархією;

– по-друге, закріплення у системному вигляді на вищому юридичному рівні ключових засад реалізації інформаційної безпеки України, зокрема таких як: визначення основних термінів, принципів, гарантій, напрямків і форм, суб'єктне коло. Тобто цей закон має визначити цілісну та послідовну систему параметрів реалізації єдиної державної політики у сфері інформаційної безпеки.

Окрім Законів України, значну частину нормативно-правового підґрунтя реалізації інформаційної безпеки України складають підзаконні нормативно-правові акти, які умовно можемо розподілити на декілька груп:

1) концептуальні. До цієї категорії підзаконних нормативно-правових актів належать ті, в яких викладені концептуальні та стратегічні засади державної політики у царині забезпечення інформаційної безпеки, програмні цілі та завдання з її реалізації. Одним із ключових актів цієї групи на сьогодні є Стратегія Інформаційної безпеки, затверджена і введена в дію Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021 [2]. У цьому правовому документі владою викладене офіційна позиція щодо бачення кола основних проблем і загроз, які стоять сьогодні перед українським суспільством і державою (як на національному, так і глобальному рівні), а також цілі і завдання, напрямки та механізми протидії цим небезпекам і викликам, зміцнення і розвитку механізму інформаційної безпеки в Україні. О. Ткаченко, акцентуючи увагу на важливості прийняття цієї Стратегії, зазначає, що інформаційна безпека в 21-му сторіччі має надважливе значення. Телебачення, інтернет, соціальні мережі – увесь цей арсенал вже використовується проти України. І вражає мільйони людей. Іноді, навіть, непомітно для них самих. А оскільки соціальні мережі входять в життя наших дітей все раніше і раніше, ми повинні мати інструменти, як не допустити відвертої пропаганди, агресивної риторики, маніпуляції історичними фактами. Стратегія – один з перших кроків на шляху до таких дієвих інструментів [3]. Результатами реалізації державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки згідно цієї стратегії має бути таке: захищений інформаційний простір України; ефективне функціонування системи стратегічних комунікацій; здійснення ефективної протидії поширенню незаконного контенту;

забезпечення сталого процесу інформаційної реінтеграції громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, та поширення українського телерадіомовлення на територіях України, прилеглих до тимчасово окупованих територій; суттєве підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності населення; дотримання конституційних прав особи на вільне вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя; забезпечення захисту прав журналістів; формування української громадянської ідентичності [2]. Окрім цієї стратегії, питань інформаційної безпеки України також торкаються такі стратегічні документи як: 1) Стратегія національної безпеки України від 14.09.2020 р. [4], в якій закріплено, що інформаційна безпека є однією із ключових складових інформаційної безпеки, і що забезпечення першої має бути орієнтоване як на забезпечення стійкості національної інформаційної сфери, так і її активний розвиток через запровадження нових технологій і підвищення інформаційної грамотності населення; 2) Стратегія забезпечення державної безпеки від 16.02.2022 р. № 56/2022, в якій окрім іншого акцентовано увагу на тому, що безпекове середовище в нашій країні потребує посилення протидії деструктивній пропаганді як ззовні, так і всередині України, як використовуючи суспільні протиріччя, розпалює ворожнечу, провокує конфлікти та підриває суспільну єдність. Відсутність цілісної інформаційної політики держави, недостатня розвиненість національної інформаційної інфраструктури, слабкість системи стратегічних комунікацій ускладнюють нейтралізацію цієї загрози на тлі інформаційної експансії російської федерації, зокрема шляхом розширення власної інформаційної інфраструктури та контрольованих нею структур на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, а також в окремих районах Донецької та Луганської областей [5]; 3) Стратегія воєнної безпеки України від 25.03.2021 р. № 121/2021, в якій зазначається, що всеохоплююча оборона України передбачає превентивні дії та здійснення стійкого опору агресору не лише на суші, на морі та в повітряному просторі України, але й у кіберпросторі та передбачає нав'язування своєї волі в інформаційному просторі. А тому, опанування та активне впровадження сучасних технологій є одним із пріоритетних завдань відповідних суб'єктів, що опікуються питаннями оборони держави [6]; 4) Стратегія кібербезпеки України від 26.08.2021 р. № 447/2021, спрямована на убезпечення кіберпростору задля захисту суверенітету держави та розвитку суспільства; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України у кіберпросторі; європейська і євроатлантична інтеграція у сфері кібербезпеки [7]; 5) Стратегія комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року від 11.08.2021 р. № 348/2021, метою якої є підвищення рівня поінформованості та розуміння українським суспільством, міжнародною спільнотою змісту і практичної цінності змін в Україні, пов'язаних з реалізацією стратегічного курсу євроатлантичної інтеграції, створення у зв'язку з цим системної інформаційної взаємодії (комунікації) з питань євроатлантичної інтеграції [8]; 6) Стратегія інформаційної реінтеграції Автономної Республіки Крим та м. Севастополя від 27.12.2018 р. № 1100-р, спрямована на забезпечення інформаційної реінтеграції тимчасово окупованої території України (Автономної Республіки Крим та м. Севастополя), створення інформаційними інструментами передумов для відновлення територіальної цілісності та суверенітету України [9]; 7) Стратегія інформаційної реінтеграції Донецької та Луганської областей від 26.07.2018 р. № 539-р, цілі реалізації якої полягають у наступному: реалізація інформаційних прав і свобод людини і громадянина, підвищення рівня підтримки громадянами України державної політики у сфері інформаційної реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях; впровадження ефективного механізму для забезпечення доступу громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, а також прилеглих до них територіях, до загальноукраїнського інформаційного простору [8];

2) статусні – це підзаконні нормативно-правові акти, в яких визначається правовий статус (цілі, завдання, функції, права та обов'язки тощо) суб'єктів публічної влади, які у тій чи іншій мірі займаються питаннями забезпечення реалізації інформаційної безпеки, наприклад: Постанова КМУ «Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України» від 14.01.2015 р. № 2 [10], «Про затвердження Положення про Міністерство оборони України» від 26.11.2014 р. № 671 [11], «Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» від 03.09.2014 р. № 411 [12] та ін.;

3) функціональні – підзаконні нормативно-правові акти, положеннями яких визначаються безпосередні заходи з реалізації інформаційної безпеки, врегульовуються і конкретизуються форми та процедури її здійснення (наприклад, розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року» від 30.03.2023 р. № 272-р; постанова КМУ «Деякі питання проведення незалежного аудиту інформаційної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури» від 24.03.2023 р. № 257.

Висновок. Таким чином, сучасний стан нормативно-правового регулювання забезпечення реалізації інформаційної безпеки України можемо охарактеризувати як задовільний, адже на сьогодні в нашій державі прийнято цілий ряд нормативно-правових актів різної юридичної сили, які визначають і концептуальні, і матеріально-правові, і процедурні аспекти реалізації зазначеної безпеки. Наразі інформаційна безпека на офіційному рівні визнана невідмінною і вкрай важливою складовою забезпечення національної, державної та воєнної безпеки держави, а нормативно-правові засади механізму забезпечення реалізації безпосередньо самої інформаційної безпеки розраховані не лише на боротьбу із конкретними нагальними загрозами і небезпеками, а на всебічне зміцнення і розвиток інформаційної сфери України з урахуванням як національних, так і міжнародних інтересів нашої держави. Разом із тим не можна не відмітити того, що відсутність закону «Про інформаційну безпеку України», який мав би стати стрижневим у системі нормативно-правових актів з питань інформаційної безпеки, не сприяє узгодженій та послідовній реалізації цієї безпеки.

Список використаних джерел:

1. Каложний Р.А., Басв О.О., Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки України. *Права інформатика*. 2009. № 4(24). С. 5–12. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/09kraibu.pdf>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021 / Верховна Рада України – Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n7>
3. Уряд схвалив Стратегію інформаційної безпеки до 2025 року / Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-strategiyu-informacijnoyi-bezpeki-do-2025-roku>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020 / Верховна Рада України – Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»: Указ Президента України від 16.02.2022 р. № 56/2022 / Верховна Рада України – Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021 / Верховна Рада України – Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 26.08.2021 р. № 447/2021 / Верховна Рада України – Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text>
8. Про Стратегію комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року: Указ Президента України від 11.09.2021 р. № 348/2021 / Верховна Рада України – Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348/2021#Text>
9. Про схвалення Стратегії інформаційної реінтеграції Автономної Республіки Крим та м. Севастополя: Указ Президента України від 27.12.2018 р. № 1100-р / Верховна Рада України – Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1100-2018-%D1%80#Text>
10. Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України: Постанова КМУ від 14.01.2015 р. № 2 / Верховна Рада України – Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF#Text>
11. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України: Постанова КМУ від 26.11.2014 р. № 671 / Верховна Рада України – Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF#Text>
12. Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України: Постанова КМУ від 03.09.2014 р. № 411 / Верховна Рада України – Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2014-%D0%BF#Text>